

Sain työkkäristä wappiviestin

**KEHITYSEHDOTUKSIA LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN
VARHAISEN TUEN PALVELUIHIN**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, sosiaalian koulutus

Kevät 2018

Sini Astrén

Sosiaalian koulutus

Visamäki

Tekijä	Sini Astrén	Vuosi 2018
Työn nimi	<i>Sain työkärstä wappiviestin</i> KEHITYSEHDOTUKSIA LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN VARHAISEN TUEN PALVELUIHIN	
Työn ohjaaja	Outi Välimaa	

TIIVISTELMÄ

Palvelujärjestelmän toimivuus on keskeinen kriteeri perheiden ja lasten auttamisessa ongelmallisessa tilanteessa. Lapsiperheiden palveluissa tulisi kiinnittää huomio erityisesti kuntien tarjoamiin peruspalveluihin.

Tämän systemaattisena kirjallisuuskatsauksena toteutetun opinnäytetyöni tarkoituksena on koota yhteen tietoa siitä, millaiset varhaisen tuen palvelut lisäävät lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja mitä asiakkaat palveluilta toivovat. Tutkimuksen aineisto koostuu systemaattisella haulla valikoituneista kymmenestä tieteellisestä julkaisusta.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lapset, nuoret ja lapsiperheet toivovat enemmän sosiaalisuutta, osallistumisen mahdollisuuksia, yksilöllisesti räätälöityjä palveluja ja henkilökohtaista neuvonantoa ja tukea. Palveluiden toivottiin sijoittuvan sellaisiin paikkoihin, joissa muutenkin käydään ja vietetään aikaa, kuten neuvolat, koulut, oppilaitokset ja nuorisotilat. Palveluiden tulisi myös olla joustavampia ja asiakasta tulisi kuunnella enemmän.

Avainsanat Varhainen tuki, palvelujärjestelmä, lapset, nuoret ja perheet, systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Sivut 32 sivua

Bachelor of Social Services

Visamäki

Author	Sini Astrén	Year 2018
Subject	<i>The job center sent me a message in whatsapp</i> DEVELOPMENT PROPOSALS FOR PREVENTIVE SERVICES OF CHILDREN, YOUNG PEOPLE AND FAMILIES	
Supervisor	Outi Välimaa	

ABSTRACT

The functionality of the service system is a key criterion for assisting families and children in a problematic situation. Services for families with children should take notice especially of the municipalities' basic services.

The aim of my work as a systematic review of literature is to gather information on what kind of preventive services will increase the well-being of children, young people and families and what kind of services they hope to have. The research material consists of ten selected scientific publications that were selected through a systematic search process.

Based on the results of the research, children, young people and families hope to have more social interaction, opportunities for participation, individual services and personal advice and support. It was hoped that the services would be located in places where time is spent anyway, such as schools, colleges and child health centre. The services should also be more flexible and client should be listened to more carefully.

Keywords Preventive services, social service system, children, young people and families, systematic review of literature

Pages 32 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUKSEN TAVOITE, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA RAKENNE.....	2
3	VARHAINEN TUKI.....	3
3.1	Ehkäisevä lastensuojelu.....	4
4	PALVELUJÄRJESTELMÄ.....	6
4.1	Palvelujärjestelmää ohjaava lainsäädäntö.....	6
5	LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN PALVELUT.....	8
6	AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA.....	9
6.1	Neuvola sydämellisesti vanhemman tukena – Neuvolapalveluiden kehittäminen lastensuojelun ylisukupolvisuuden ehkäisemiseksi.....	9
6.2	Ylisukupolviset perhevaikeudet ja palvelukokemukset. Vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä.....	10
7	KEHITTÄMISHANKKEITA.....	12
7.1	Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma.....	12
7.2	Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste.....	12
7.3	Pohjolan lapset – Varhainen tuki lapsille ja perheille.....	13
8	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS.....	13
8.1	Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmetodina.....	14
8.2	Aineiston valinta.....	15
8.3	Aineiston analysointi.....	16
9	TUTKIMUSTULOKSET.....	22
10	POHDINTA.....	24
10.1	Ehdotuksia jatkotutkimuksiin.....	25
11	LOPUKSI.....	26
	LÄHTEET.....	27

1 JOHDANTO

Pohtiessani opinnäytetyöni aihetta, vaikuttivat taustalla kiinnostukseni yhteiskuntatutkimukseen, sosiaalipolitiikkaan ja lastensuojeluun. Lukiessani lastensuojeluun liittyviä tutkimusartikkeleita, huomasin kiinnittäväni huomioni ylisukupolvisuuden käsitteeseen. Ajatukseni kehittivät näistä nopeasti synteessin, ja tiesin haluavani tutkia lastensuojelun ylisukupolvisuutta sellaisesta näkökulmasta, josta tutkimustietoa on vielä niukasti saatavilla. Aloitinkin keräämään materiaalia ja tekemään opinnäytetyötä aiheesta ”Mitä lastensuojelun asiakkaat kertovat ylisukupolvisuudesta”. Päällekkäiset opintoni yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa sekä yhden huoltajan lapsiperhearki työllistivät minua kuitenkin niin, että opinnäytetyöni työstäminen jäi lähes vuodeksi tauolle. Tauon aikana mielenkiintoni palvelujärjestelmää kohtaan kasvoi hallituksen sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistussuunnitelmien myötä. Edelleen mielessäni oli vahvasti lastensuojelupalvelut ja halu tietää, millä lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuuteen siirtymään voisi vaikuttaa. 1.4.2015 astui voimaan uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014), jonka myötä sosiaalipalvelujen painopiste siirtyi korjaavista erityispalveluista enemmän ennaltaehkäiseviin yleisiin palveluihin. 2016 käynnistyi kolmivuotinen lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE). Ohjelman tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistuminen ja lapsi- ja perhepalveluiden hajanaisen palvelujärjestelmän uudistaminen muun muassa palveluja integroimalla lapsi- ja perhelähtöiseksi kokonaisuudeksi (Sosiaali- ja terveysministeriö, myöhemmin STM, 2017). Näiden muutosten ja hankkeiden myötä päädyin tarkastelemaan ehkäisevää työtä ja varhaisen tuen palveluja: Millaisia varhaisen tuen palveluja tarvitaan? Millaisia palveluja asiakkaat toivovat? Tutkin aihetta kirjallisuuskatsauksena.

Yhteiskunnalliset olosuhteet heijastuvat perheisiin kaikilla osa-alueilla. Sosioekonomisen aseman vaikutus on suuri tarkasteltaessa lasten ja nuorten terveyttä, oppimiskykyä, käyttäytymistä ja syrjäytymistä. Erilaiset aineelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset voimavarat siirtyvät sukupolvelta toiselle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, myöhemmin THL, 2017.) Ehkäisevällä työllä eli varhaisen tuen palveluilla pyritään vaikuttamaan edellä mainittujen voimavarojen vahvistamiseen. Ehkäisevä työ edistää lapsi- ja perhepoliittisin toimin lasten ja perheiden hyvinvointia sekä arjessa selviytymistä vaikuttamalla lasten ja perheiden palveluihin, lapsiperheiden sosiaalitur-

vaan sekä työn ja perheen yhteensovittamiseen. (Lastensuojelun keskusliitto, myöhemmin LSKL, n.d.) Nämä kaikki toimet vaikuttavat eriarvoisuuden kaventamiseen takaamalla kaikille lapsille parhaat mahdolliset edellytykset kasvuun, kehitykseen, hyvinvointiin sekä oppimiseen. Lapsuudessa rakennetaan perusta aikuisiän hyvinvoinnille. (THL 2017.)

Palvelujärjestelmän toimivuus on keskeinen kriteeri perheiden ja lasten auttamisessa ongelmallisessa tilanteessa. Tarja Heinon (2013, 88–93) mukaan lapsiperheiden palveluissa tulisi kiinnittää huomio erityisesti kuntien palveluntarjontaan, lasten äänen kuulemiseen eli lasten huomioimiseen eri palveluissa sekä lastensuojelun ja peruspalveluiden välisen yhteistyön kehittämiseen. Palvelujärjestelmä on yhä vähemmän kyennyt tarjoamaan tukitoimia, palveluja ja riittävää turvaa tilanteiden kriisiytymisen ehkäisemiseksi (Heino, 92). Viime aikoina julkaistuissa Terveysten- ja hyvinvointilaitoksen raporteissa on tuotu esiin samaa huolta, mistä Heino kirjoittaa. Tutkimustulokset osoittavat muun muassa lastensuojelun ja lapsiperheiden palvelujärjestelmän hajanaisuutta ja kuntakohtaisia eroja. Palvelujen saatavuuden ja laadun erot ovat kärjistymässä, eivätkä palvelujen saanti ja palvelutarpeen tyydyttyminen aina toteudu kaikissa väestöryhmissä parhaalla mahdollisella tavalla.

2 TUTKIMUKSEN TAVOITE, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA RAKENNE

Meneillään olevat hankkeet, kuten lapsi- ja perhepalveluiden kehittämisohjelma, sekä lähivuosien menneet hankkeet, muun muassa Kaste -hanke (2012-2015) sekä Varhainen tuki perheille -hanke (2012) ovat tuottaneet tietoa lasten ja nuorten saatavilla olevista palveluista. Edellä mainittujen lisäksi esimerkiksi Ylitse -projekti (2016-2018) kokoaa tietoa palvelujen hyödyistä ja käytöstä. Huono-osaisuuden ylisukupolvista siirtymää on tutkittu paljon (mm. Tanila & Ämmälä 2016, Korhonen 2013, Koivisto & Puro 2014, Ytti 2016). Näissä tutkimuksissa on noussut esiin varhaisen tuen tärkeys.

Systemaattisena kirjallisuuskatsauksena toteutetun opinnäytetyöni tarkoituksena on koota yhteen ja tarkastella sitä, millaiset palvelut lisäävät lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja minkälaisia palveluja he itse toivoisivat.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Millaisia palveluja lapset, nuoret ja lapsiperheet toivovat?

- Millaiset varhaisen tuen palvelut edistävät lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia?

Opinnäytetyöni rakentuu taustojen ja teorioiden kautta tutkimusmenetelmän kuvaamiseen ja analysointiin sekä pohdintaan. Aluksi käyn läpi tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä sekä esittelen aiempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja hankkeita. Tämän jälkeen kuvaan aineiston keruun menetelmän, systemaattisen haun toteutuksen ja mukaan otetun aineiston valinnan ja analyysin. Tulokset -osiossa tarkastelen, millaisia vastauksia tutkimuskysymyksiini aineistosta sain ja vertaan niitä aiempiin tutkimuksiin ja hankkeisiin. Lopuksi pohdin esiin nousseita jatkotutkimuskysymyksiä ja reflektoin omaa kehitystäni opinnäytetyöprosessissa.

3 VARHAINEN TUKI

Varhaisen tuen tavoitteena on perheen ja vanhemmuuden tukeminen koko perheen hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun tarpeen ehkäisemiseksi. On pyrittävä siihen, että perheiden huolta herättäviin tai haastaviin tilanteisiin tarjotaan tukea jo ennen niiden kärjistymistä. Tämä tarkoittaa viiveetöntä avun tarpeen tunnistamista, joka mahdollistaa tuen tarjoamisen silloin kun vielä on paljon keinoja ja vaihtoehtoja auttaa ja tukea perhettä. Parhaiten tämä onnistuu, mikäli vanhempien voimavarat ovat hyvät ja ammattilaiset toimivat aktiivisesti. (Tuominen ym. 2011.)

Varhaisen tuen vaikuttavuudesta ei vielä ole kotimaista tutkimustietoa saatavilla ainakaan siten, että olisin sitä löytänyt. Tämä johtune siitä, että huhtikuun alussa vuonna 2015 voimaan astunut uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) eriytti ennaltaehkäisevät lapsiperhepalvelut lastensuojeluasiakkuutta vaativista palveluista. Sosiaalipalvelujen painopiste siirtyi siten korjaavista erityispalveluista enemmän ennaltaehkäiseviin yleisiin palveluihin. (Hiekkavuo 2017, 1.)

Aiemmin peruspalveluiden resurssit oli karsittu minimiin, ja painopistealueet olivat enemmän korjaavassa työssä ehkäisevän työn sijaan. Yhteiskunnalliset muutokset haastavat palveluntarjoajia vastaamaan lapsiperheiden haasteisiin. (Mm. Bardy ym. 2001.) Viime vuosina onkin siten kiinnitetty huomiota lapsiperheiden ehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin. Ehkäisy on pitkällä tähtäimellä taloudellisempaa, sillä korjaavat palvelut ovat usein kalliita. Kansalliset ohjelmat, kuten Kaste 2012–2015 ohjelma, pyrkivät osaltaan vaikuttamaan ehkäisevän lastensuojelun vahvistamiseen ja tätä

kautta esimerkiksi juuri huostaanottojen tarpeen vähenemiseen. Myös lastensuojelulaki (471/2007) ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta (338/2011) korostavat ennaltaehkäisyä ja varhaista tuen tarpeen tunnistamista.

Lasten, nuorten ja perheiden tasa-arvoisten mahdollisuuksien perusta on universaaleissa, julkisesti tuotetuissa peruspalveluissa ja perusturvassa. Palvelujärjestelmän haasteena on tarjota lapsille, nuorille ja perheille riittävän varhaista tukea ennen kuin ongelmat ovat kasvaneet isoihin mittasuhteisiin. Tarjottavan tuen tulisi olla saatavilla tarpeen mukaisesti, viiveettä, esteettömästi ja ilman leimautumisen pelkoa. Hallituksen kärkihankkeessa, Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE, 2016–2018), pyritään korjaamaan tilannetta uudistamalla lasten, nuorten ja perheiden palvelut asiakaslähtöisesti integroiduksi palveluiden kokonaisuudeksi maakuntien ja kuntien toimintaympäristöön.

3.1 Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelun ydin yksinkertaisimmillaan on lapsen kehityksen ja terveyden turvaamista ja sitä vaarantavien tekijöiden poistamista. Lastensuojelun tärkein periaate, lapsen etu, perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklaan, lastensuojelulain (417/2007) ohella. Lapsen etu merkitsee sitä, että jokaisella lapsella on yhtäläiset oikeudet yhteiskunnassa, heitä on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tarpeensa on otettava huomioon aina ensisijaisesti (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 176). Lastensuojelulla on siten tarkoitus turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun tehtävänä on myös pyrkiä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan niihin riittävän varhain (Kananoja ym. 2011, 177). Lastensuojelun tarvetta lisäävät eriarvoisuuden kasvu yhteiskunnassa, lapsiperheiden taloudellisen aseman heikentyminen ja tämän seurauksena lastenvälisten hyvinvointierojen kasvu, vuorovaikutuksen heikentyminen vanhempien ja lasten välillä sekä heikosti toimivat peruspalvelut (Bardy & Heino 2013, 15-18).

Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014), jonka myötä sosiaalipalvelujen painopiste siirtyi korjaavista erityispalveluista enemmän ennaltaehkäiseviin yleisiin palveluihin, on tilastollisesti vähentänyt lastensuojelun asiakasmääriä. Osa perheistä, jotka aiemmin olivat lastensuojelun asiakkaita, saavat palvelut nyt yleisen sosiaalihuollon kautta. Lastensuojelun asiakkuus on lakimuutoksen jälkeen alkanut vasta siinä tapauksessa, että palvelutarpeen

arvioinnin perusteella todetaan tarve lastensuojelulain mukaisille palveluille. Aiemmin asiakkuus alkoi heti lastensuojelutarpeen arvioinnin käynnistyessä. Tämä ei kuitenkaan ole vähentänyt tuen tarvetta, vaikka tilastollisesti saattaisikin siltä näyttää. (Hiekkavuo 2017, 1.)

Lakimuutos on vienyt palveluja oikeaan suuntaan, koska ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki ovat ensisijaisen tärkeitä. Varhaisen tuen tavoitteena on perheen ja vanhemmuuden tukeminen koko perheen hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun tarpeen ehkäisemiseksi. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta lastensuojelulain 3 §:n mukaan. Ehkäisevää lastensuojelutyötä on erilaiset yleispalvelun tuet sekä erityinen tuki, joita on mahdollista saada muun muassa kunnan peruspalveluissa, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, perhekeskuksissa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ennaltaehkäisevänä tarjottava tuki on usein lisäkäyntien tai kotikäyntien tarjoamista lapselle tai koko perheelle. Erityisen tuen muotoja voivat olla esimerkiksi neuvolan perhetyö tai koulun sosiaalihojaus. Tuen ja erityisen tuen oikea-aikaisuus on tärkeää: tukea tulee tarjota riittävän varhaisessa vaiheessa, kun vanhempien voimavarat alkavat heiketä. Ehkäisevää lastensuojelutyötä on myös lasten huomioonottaminen silloin, kun aikuisille suunnatuissa palveluissa arvioidaan vanhemman kyvyn huolehtia lapsista heikentyneen. Tällaisessa tilanteessa selvitetään lapsen hoidon ja tuen tarve. (Heino 2013, 104-105, THL 2017.)

Ehkäisevään lastensuojeluun kuuluu olennaisena osana lastensuojelulain 12 §:ään perustuva lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka laaditaan kuntakohtaisesti kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Suunnitelmassa arvioidaan myös peruspalvelujen resurssitarvetta. Kunnan tulee seurata lasten ja nuorten kasvuoloja sekä kehittää palvelujärjestelmää siten, että lapsen tai nuoren etu toteutuu tarjottavissa palveluissa. Kuntastrategiaan tulee sisällyttää lakisääteisen suunnitelman keskeiset painopisteet ja tavoitteet. Kunnan toiminta- ja päätöksenteko-organisaatiossa määritellään sellaiset pysyvät rakenteet, yhteistyöelimet ja foorumit, joissa lasten, nuorten ja perheiden asioita tarkastellaan kokonaisuutena. Hyvinvointisuunnitelman toteuttamista tulee valvoa kunnan taholta. Lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma voi sisältyä laajempaan paikalliseen lapsi- ja nuorisopoliittiseen ohjelmaan tai suunnitelmaan. (THL 2017.)

4 PALVELUJÄRJESTELMÄ

Jokaisella on perustuslain mukaan oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (Suomen perustuslaki 731/1999). Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani on hallituksella valmisteilla ja pääministeri Juha Sipilän johdolla toteutumassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos sekä maakuntauudistus. Sote-uudistuksen tavoitteena on varmistaa sosiaali- ja terveydenhuollon laadukkaiden, vaikuttavien ja oikea-aikaisten palveluiden saatavuus sekä tukea kuntatalouden vakautta ja kestävyyttä (STM 2017).

Yhteiskunnallisten kehityskulkujen nopeus ja yllätyksellisyys ovat johtaneet suuriin rakenteellisiin muutoksiin. Julkiset palvelut laajenivat ja kehittyivät 1960-luvulta 1980-luvulle. 1990-luvulla tapahtui kuitenkin merkittävä käänne huonompaan suuntaan, jolloin talouden laman ja sen jälkeisen uusliberalismin hengessä alettiin karsia hyvinvointipalveluja. Globalisaation myötä uusliberalismi ja käytäntöjen ulottaminen taloudesta kaikialle yhteiskuntaan ovat vaikuttaneet monin tavoin kansalaisten arkeen sekä elämänarvoihin ja palvelujärjestelmän rakenteeseen. Samanaikaisesti kasvavat tuloerot tuottavat palvelujen eriytymistä. Kilpailuttaminen ja taloudellisen tuottavuuden ylikorostaminen ovat johtamassa maksukykyisten asiakkaiden laadukkaiden palvelumarkkinoiden kasvamiseen ja vähävaraisten mahdollisuuksien kaventumiseen. Tuloerot ovat kasvaneet myös lapsiperheissä. Erityispalveluiden kuormitus on kasvanut runsaasti. Parhaillaan on rakentumassa ikään kuin moderni versio menneiden aikojen sääty-yhteiskunnasta. Huonon sosiaalisen perimän katkaisemiseen tarvitaan uusia keinoja; on ratkaisevan tärkeää estää ylisukupolvisen ongelmien periytyminen, niin inhimillisyyden kuin taloudenkin vuoksi. Niiden ihmisten auttamiseksi, jotka jo lapsuudessaan ovat saaneet huonot eväät elämään, tarvitaan positiivista diskriminaatiota ja tehostettua tukea. (Bardy 2013, 58 – 61, Vilhula 2007, 7). Tähän bourdieulaiseen luokkajakoajatteluun toivon uusien sote-ratkaisujen tuovan muutoksen.

4.1 Palvelujärjestelmää ohjaava lainsäädäntö

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa sosiaalipolitiikasta ja valmistelee sosiaalihuoltoa koskevan lainsäädännön. Suurin osa sosiaali- ja terveyspalveluista on lakisääteisiä, eli lainsäädäntö velvoittaa kunnat järjestämään nämä palvelut. Lakisääteisten palvelujen lisäksi kunnat voivat järjestää muitakin sosiaali- ja terveyspalveluja (STM 2005, 4). Kuntien järjestämisvastuun puitteissa tarjoamista palveluista säädetään kuntalaissa

(410/2015), sosiaali- ja terveystalveluja koskeissa laeissa ja laissa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta (733/1992). Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) puolestaan säädetään, miten ja mitä sosiaalipalveluja kunnan on tuotettava. Tällä hetkellä palvelujen tuottamisessa on lainsäädännöstä huolimatta runsaasti kuntakohtaisia eroja, jolloin ennaltaehkäisevätkin toimet ovat erilaisia eri kunnissa (Heino 2013, 86). Muita palvelujärjestelmää ohjaavia lakeja ovat:

- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- Lastensuojelulaki (417/2007)
- Varhaiskasvatuslaki (36/1973)
- Päihdehuoltolaki (41/1986)
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)
- Laki omaishoidon tuesta (937/2005)
- Perhehoitolaki (263/2015)
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001)
- Isyyslaki (11/2015)
- Laki lapsen elatuksesta (704/1975)
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)
- Adoptiolaki (22/2012)
- Avioliittolaki (234/1929)
- Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus yksityisistä sosiaalipalveluista (1053/2011)

Palvelujärjestelyjä koskeva lainsäädäntö on pitkälti puitelainsäädäntöä jättäen kunnille harkinnanvaraa sosiaalipalvelujen järjestämisessä (Kananoja ym. 2011, 404), mikä osaltaan selittää kuntien välistä eroa palveluiden tuottamisessa. Uuden kuntalain 7 §:n mukaan kunta hoitaa itsehallinnon

nojalla itselleen ottamansa tehtävät ja järjestää sille laissa erikseen säädettyt tehtävät. Laissa säädetään myös siitä, kun tehtäviä on järjestettävä yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa (lakisääteinen yhteistoiminta). Lakisääteisessä yhteistoiminnassa järjestämisvastuu on kunnan puolesta toisella kunnalla tai kuntayhtymällä, mutta rahoitusvastuu säilyy tehtävän delegoineella kunnalla (Kuntaliitto 2017).

5 LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN PALVELUT

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa perhepolitiikan linjauksista sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ylläpitämisestä ja kehittämisestä yhdessä muiden ministeriöiden kanssa. Ministeriön vastuulla on erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittäminen sekä lapsiperheiden toimeentulon turvaaminen. Ministeriö edistää myös työn ja perheen yhteensovittamista (STM 2017). Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kokonaisuus muodostuu kuntien ja valtion järjestämistä palveluista. Niitä täydentävät seurakuntien, järjestöjen ja yksityisten palvelut. Palveluiden tulisi toimia asiakaslähtöisenä kokonaisuutena. Tämä toteutuu, kun asiaa viedään eteenpäin siinä palvelussa, johon asiakas ensin ottaa yhteyttä. (THL 2018.)

Sosiaali- ja terveysministeriön (2017) mukaisia lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja palveluja ovat: Äitiys- ja lastenneuvolat, opiskelu- ja kouluterveydenhuolto, terveydenhuolto, varhaiskasvatus, lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut, lasten huomioiminen aikuispalveluissa, perhekeskukset, lastensuojelu, huoltajuus, elatus ja isyyden selvittäminen sekä adoptiopalvelut. Julkisten palveluiden myötävaikutuksella vanhempia voidaan tukea positiivisella ja kannustavalla tavalla, mikä edistää koko perheen hyvinvointia ja ennaltaehkäisee muun muassa lastensuojeluasiakkuuden tarvetta (esim. Ristolainen ym. 2013).

Sosiaalipalvelujen tavoitteena on edistää ja ylläpitää lasten, nuorten ja perheiden toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta sekä osallisuutta. Siten sosiaalipalvelut linkittyvät kaikkiin muihin edellä mainittuihin palveluihin. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalveluihin kuuluvat: Lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö, tukihenkilöt ja -perheet, lomaviettopalvelut ja tuki lomavieton järjestämiseen, vertaisryhmätoiminta, kasvat- ja perheneuvonta, apu ja tuki asunnon tai asumisen järjestämiseen,

nuorten sosiaalityö- ja ohjaus, sosiaalinen kuntoutus, päihde- ja mielenterveys- ja sosiaalipalveluina, perheasioiden sovittelu sekä lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta (STM 2017.)

Tällä hetkellä palveluista vastaavat kunnat ja valtio (jatkossa maakunnat) tarjoten julkisia palveluja, kuten sosiaali- ja terveyspalveluja, sekä koulutus-, kulttuuri, liikunta-, ympäristö- ja nuorisopalveluita, jotka ehkäisevät merkittävästi sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta. Ennaltaehkäisevät palvelut ja varhainen tuki vähentävät inhimillistä kärsimystä ja tulevat halvemmiksi kuin raskas hoito ja kärjistyneiden ongelmien ratkaisu. Ennaltaehkäisevien palvelujen käytössä on kuitenkin sosiaaliryhmien välisiä eroja. Esimerkiksi ennaltaehkäisevät terveyspalvelut ovat helpoiten saatavilla työssäkäyville ja hyvin koulutetuille. He osaavat myös hyödyntää näitä palveluja parhaiten. Kuitenkin heikommassa asemassa olevat tarvitsisivat ennaltaehkäiseviä palveluja eniten. Heidän tilanteensa kohenemisen kannalta ennaltaehkäisyllä on suuri merkitys (THL 2017). Aikuisten hyvinvointi ja terveys ovat yhteydessä lasten terveyteen ja hyvinvointiin. Lasten huomioon ottaminen aikuisten palveluissa edellyttää hyvää yhteistoimintaa aikuisten ja lasten palvelujen välillä (STM 2017).

Kuten jo edellä on mainittu, palveluiden järjestämisessä on kuntakohtaisia eroja. Palveluja on runsaasti ja ne voivat olla jakautuneena useammalle eri tuottajalle. Useat kunnat ovat kuitenkin viime vuosien aikana luoneet lapsiperheille ja nuorille suunnattuja verkkopalveluja, joihin on koottu kaikki kunnan heille tarjoamat palvelut samalle sivustolle. Osa näistä sivustoista on syntynyt opinnäytetöinä (esim. Pynnönen 2012, Kouvonen & Viitaniemi 2012).

6 AIEMPIA TUTKIMUKSIA

6.1 Neuvola sydämellisesti vanhemman tukena – Neuvolapalveluiden kehittämisen lastensuojelun ylisukupolvisuuden ehkäisemiseksi

Ronja Mahosenaho (2017) tutkii opinnäytetyössään neuvolapalveluiden merkitystä perheiden tukemisessa ja lastensuojelun ylisukupolvisuuden ehkäisemisessä. Tutkimuksessa on kerätty laaja-alaisesti näkemyksiä ja ideoita sijaishuollossa lapsuutensa ja nuoruutensa eläneiltä äideiltä, ydinperheessä kasvaneilta vanhemmilta, tutkijalta sekä neuvolan ja SOS-Lapsikylän työntekijöiltä. Mahosenaho selvitti, millaisia kokemuksia, toi-

veita ja tarpeita sijaishuollon kokeneilla vanhemmilla on neuvolapalveluihin liittyen ja kuinka neuvola tukee perheitä raskausaikana ja vanhemmuudessa. Neuvolapalveluiden kehittämiseksi hän etsi ratkaisuja yhdessä sijaishuollosta aikuistuneiden äitien, muiden vanhempien sekä neuvolan ja lastensuojelun työntekijöiden kanssa.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että neuvolatyöntekijät eivät aina onnistu tukemaan sijaishuollossa kasvaneita vanhempia myönteisesti. Neuvolatyötä ja perheiden tukemista heikentävät Mahosenahon mukaan resurssipula, riittämättömät vuorovaikutustaidot ja menetelmät, lukkiutuneet käytännöt, sekava palveluviidakko sekä neuvolan ja lastensuojelun välinen kiilu.

Tuloksissa esiteltiin käyttäjien tarpeisiin vastaavia ratkaisuehdotuksia seuraavasti: 1) Onnistuneen palvelun lähtökohtana on neuvolatyöntekijän ja vanhemman luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Ensikäynnistä lähtien jokainen perhe tulisi kohdata ennakkoluulottomasti. Positiivinen asenne tarttuu myös vanhempiin. 2) Perheiden yksilöllisiä toiveita ja tarpeita tulisi selvittää vanhempiin tutustuen ja avoimesti keskustellen. 3) Tulevat vanhemmat tarvitsevat tukea vanhemmuuteen kasvuun. Sijaishuollossa eläneille vanhemmille tulisi antaa aikaa omien lapsuuden kokemusten käsittelemiseen ja tulevaan vanhemmuuteen liittyvien toiveiden pohtimiseen. 4) Vanhemmat kaipaavat laajasti tietoa ja opastusta niin raskausaikaan, synnytykseen kuin vauvanhoitoon ja vanhemmuuteen. 5) Perheille tulisi tarjota kohdennettua vertaistukea sekä kattavasti tietoa niin neuvolan kuin muiden toimijoiden palveluista. 6) Neuvolapalveluiden tulisi olla helposti tavoitettavissa myös akuuteissa asioissa. Yksi osa ratkaisua voi olla valtakunnallinen nettineuvola, joka keskittää kaikki sähköiset neuvolapalvelut sekä oppaat, linkit ja perheiden palvelut samaan paikkaan.

6.2 Ylisukupolviset perhevaikeudet ja palvelukokemukset. Vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä

Emmi Ytin (2016) pro gradussa tarkastellaan ylisukupolvisia perhevaikeuksia ja niihin liittyviä palvelukokemuksia. Tutkimukseen osallistui sellaisia huostaanotettujen lasten vanhempia, joilla oli ollut lapsuudenperheissä sosiaalisia vaikeuksia tai he olivat itse olleet lapsuudessaan huostaanotettuna. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa ylisukupolvisiin perhevaikeuksiin ja suunnitelmalliseen sosiaalityöhön liittyvistä kokemuksista. Tutkimuksella halutaan lisätä ymmärrystä siitä, miten ylisukupolviset sosiaaliset vaikeudet koetaan ja miten perheiden ja vanhempien vaikeuksiin voidaan sosiaalityössä paremmin vastata.

Analyysin kohteena tutkimuksessa olivat tutkittavien, eli 12 vanhemman, oma lapsuus ja mahdollinen lastensuojeluasiakkuus sekä heidän aikuisuutensa ja asiakkuutensa lastensuojelussa oman lapsensa kanssa. Myös sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä ylisukupolvisista asiakkuuksista ja vanhempien kanssa tehtävästä sosiaalityöstä tarkasteltiin. Ylisukupolvisuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät monenlaiset vuorovaikutus - ja kiintymyssuhteet sekä elämänhallinnan kysymykset tuovat tutkimukseen myös psykologian näkökulmia sosiaalityön alan lisäksi.

Tutkimuksen perusteella voitiin todeta, että ylisukupolviset perhevaikeudet näyttäytyvät monella eri tapaa. Ylisukupolvisilla vaikeuksilla on kauaskantoisia vaikutuksia. Tutkimus osoittaa palvelujärjestelmän yrittävän paikata perhevaikeuksien aiheuttamia vaurioita, mutta toisaalta myös uusintaa ylisukupolvisuutta: vanhemmat saattavat kokea leimautumista perhe-taustansa ja mahdollisten elämänhallinnan ongelmien vuoksi, eivätkä tästä syystä hae niin herkästi apua ja toisaalta kokevat sen vuoksi jäävänsä vaille riittävää apua. Vanhemmilla on usein vähän läheisverkoston tukea ja sijais-huollossa tarkoituksenmukaista tukea ja palveluja on vanhemmille saatavilla vähän. Monet vanhemmat toivovat, että he saisivat lapsen huostaanoton jälkeen tukea perheen tilanteen edistämiseksi.

Tutkimus osoittaa, että vanhemmille on tärkeää tarjota lapsilleen parempi lapsuus kuin mitä he ovat itse kokeneet. Ennen lapsen huostaanottoa työskentelyssä on tärkeää huomioida vanhemman kanssa tehtävän työn erityispiirteitä silloin, kun vanhemman oma lapsuus ei tarjoa vanhemmuuteen hyvää mallia. Päällimmäisiksi kehittämissuhteiksi tutkimuksessa nousivat muun muassa sosiaaliohjauksen palvelun mahdollistaminen huostaanotettujen lasten vanhemmille, vertaistukiryhmien lisääminen ja tapaamispaikkojen saaminen lapsille ja vanhemmille.

Edellä kuvatuissa tutkimuksissa nousi esille huono-osaisuuden monikerroksellisuus: usein perheessä oli enemmän kuin yksi hyvinvointia heikentävä tekijä. Tutkimuksista käy myös ilmi, että palveluissa on koettu puutteita eikä ole saatu asiakkaan kaipaamaa apua. Osittain nämä ovat johtuneet muun muassa resurssipulasta, monialaisen yhteistyön puutteesta ja ongelmien tunnistamattomuudesta.

7 KEHITTÄMISHANKKEITA

Lasten, nuorten ja perheiden palveluja on kehitetty asiakaslähtöisemmäksi erityisesti 2000-luvulla. Erityisesti pitkään sosiaalityön marginaaliin jääneet nuoret on otettu palvelujärjestelmässä paremmin huomioon esimerkiksi monialaisen ja etsivän nuorisotyön myötä vuosina 2010 sekä 2017 nuorisolaissa (1285/2016) voimaan astuneiden muutosten velvoittamana. (Kananoja ym. 2011, 206 – 210, nuorisolaki 1285/2016.) Alla esittelen sekä ajankohtaisia että jo valmistuneita lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämishankkeita.

7.1 Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (2016-2019) on yksi Sipilän hallituksen kärkihankkeista. Ohjelman tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistuminen ja lapsi- ja perhepalveluiden hajanaisen palvelujärjestelmän uudistaminen. Tavoitteena on integroida palvelut lapsi- ja perhelähtöiseksi kokonaisuudeksi. Muutoksella vahvistetaan peruspalveluja ja siirretään painopistettä ehkäiseviin sekä varhaisen tuen ja hoidon palveluihin. Lapsen etu ja vanhemmuuden tuki ovat muutoksessa ensisijaisia. Muutosohjelman tavoitteena on, että lapset, nuoret ja perheet voivat paremmin, heidän voimavaransa ovat vahvistuneet ja he kokevat pystyvänsä vaikuttamaan omaan hyvinvointiinsa ja palveluihinsa. Kyseessä on laaja, monia hallinnonaloja ja palveluja koskeva muutos. Muutos on tarkoitus toteuttaa perhekeskusmallina. (STM 2016.)

7.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste

Vuoden 2015 lopussa päättynyt sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma oli sosiaali- ja terveydenhuollon pääohjelma, joka määritteli alan uudistustyön tavoitteita ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Ohjelman toisen kauden (2012–2015) tavoitteena oli hyvinvointi- ja terveyserojen kaventuminen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden ja palveluiden järjestäminen asiakaslähtöisesti. Vastuu ohjelman toimeenpanon koordinoinnista sekä osaohjelmista oli Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella.

Yhtenä keskeisenä tehtävänä ohjelman koordinoinnissa oli edistää ja tukea Innokylän hyödyntämistä kehittämistyössä. Hankkeiden kehittämistyön tuloksena syntyi yhteensä 244 toimintamallia tai toimintamallin paikallista

toteutusta. Keskeisiä uudistuksia oli muun muassa verkostoituminen eri ammattialojen välillä, matalan kynnyksen palveluiden lisääminen ja kehittäminen, henkilöstön ja johtamisen kehittäminen ja ongelmien tunnistamisen osaamisen kehittäminen.

7.3 Pohjolan lapset – Varhainen tuki lapsille ja perheille

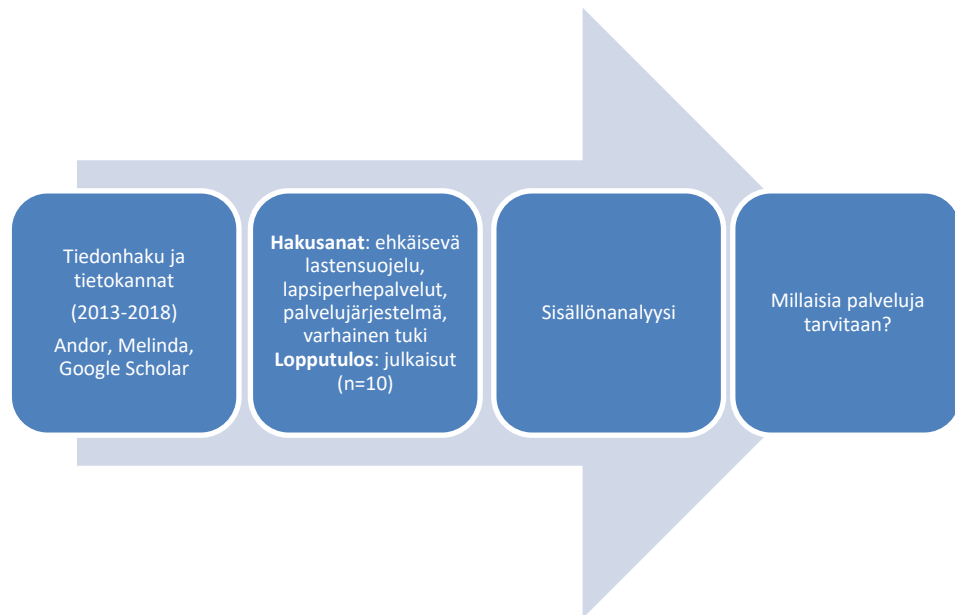
Pohjoismainen hyvinvointikeskus on toteuttanut ”Varhainen tuki perheille” -hankkeen Pohjoismaisen ministerineuvoston toimeksiannosta. Hankkeen tuloksena on julkaistu muun muassa kolme raporttia: Varhainen tuki lapsille ja perheille, Pohjoismaisten perhekeskusten kehittäminen sekä Nuorilla on väliä!

Hankkeessa keskitytään neljään painopistealueeseen: riski- ja suojatekijöiden ajankohtainen tutkimus, lupaavat esimerkit varhaisista interventioista Pohjoismaissa, matalan kynnyksen palvelut sekä lasten kuuleminen. Raportin toisessa osassa esitellään matalan kynnyksen palveluja. Hankkeessa tuodaan esiin muun muassa perhekeskusmallin toimivuus ennaltaehkäisevänä palveluna: ”Näiden palvelujen avulla voidaan tavoittaa varhain tukea tarvitsevat lapset ilman yhteiskunnan viranomaisten puuttumista. Tämä on ihanteellinen kehityssuuntaus, joka on herättänyt kiinnostusta ympäri maailmaa.” Hanke on tuottanut paljon tietoa tarvittavista palveluista. Tätä tietoa tarvitaan, jotta tukea tarvitsevat lapset ja perheet voidaan havaita varhaisessa vaiheessa ja jotta voidaan suunnitella tukitoimia, joilla vahvistetaan suojaavia tekijöitä ja vähennetään riskitekijöitä. Varhainen tuki kannattaa, etenkin sosioekonomisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Useimmat vanhemmat Pohjoismaissa saavat tukea raskauden aikana lastenneuvolassa, ja lisäksi lähes kaikki lapset käyvät esikoulun. Pohjoismaissa on siten ainutlaatuinen mahdollisuus apua tarvitsevien lasten ja vanhempien varhaiseen tunnistamiseen ja tukemiseen. Hankkeen tutkimustulosten pohjalta on jo syntynyt joitakin ennaltaehkäisevän tuen malleja, esimerkiksi Föräldrastöd Norden -malli vanhempaintuen toteutukseen.

8 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS

Tässä kappaleessa kerron systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta tutkimusmetodinä sekä aineiston valinnasta ja analyysistä. (Toteutuskaavio, kuva 1.)

Kuva 1 Prosessi

8.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmetodina

Kirjallisuuskatsauksella kartoitetaan sitä, millaista tietoa joltakin rajatulta alueelta on olemassa. Yleensä haetaan vastausta johonkin kysymykseen, kuten tutkimusongelmaan. Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmetodi, jonka tarkoituksena on koota tutkimuksen kohteena olevaa aihetta koskevaa aikaisempaa tutkimustietoa yhteen, jolloin jokaista tutkimusta ei ole tarpeen käydä erikseen läpi. (Ikonen, Isojärvi, & Malmivaara 2009, 3209, Johansson 2007, 3, Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 46.) Kirjallisuuskatsaus voi olla itsenäinen tutkimus tai sitä voidaan käyttää osana isompaa tutkimusta (Aveyard 2010, 1). Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuksen toteuttaminen ja tuloksiin päätyminen tulee esittää tarkasti. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on yksityiskohtainen ja kriittinen, ja täten suositeltavin vaihtoehto tutkimuksen toteuttamiseksi. (Aveyard 2010, 13, 18.)

Järjestelmällisessä eli systemaattisessa kirjallisuushaussa pyritään löytämään mahdollisimman paljon tutkimusaiheen kannalta relevantteja julkaisuja tietokannoista ja rekistereistä tehokkaasti ja jäsennellysti. Hakuprosessi raportoidaan niin, että kuka tahansa voi toistaa haun ja saada samat tulokset (Isojärvi 2017). Aveyardin (2010, 1–2, 20–22, 63–64) mukaan kirjallisuuskatsaukset tutkimusmenetelmänä ovat yleistyneet kahdesta syystä: aineiston saamiseksi ei tarvitse hakea tutkimuslupia ja menetelmä on entistä tärkeämpi sosiaalialalla.

Systemaattisuuden lisäksi tutkimuksen laatuun vaikuttaa tutkimusaineiston alkuperä. Tutkimusten tulee olla niin kutsuttuja ensimmäisen käden lähteitä, jotta virhemarginaali pysyy mahdollisimman pienenä. Toisen käden lähteissä olevat virheet vaikuttavat myös systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tuloksiin. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valinta tehdään tarkkoilla sisäänotto- ja poissulkukriteereillä. Aineiston laatua tulee myös arvioida kriittisesti. (Aveyard, 60.) Jotta lukija voi seurata, kuinka tutkimustuloksiin on päädytty, systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa on tärkeää koko tutkimusprosessin dokumentointi. Tutkimusprosessin kuvaus on systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa yleensä iso osa koko tutkimusta ja prosessin yksityiskohtainen kuvaus lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Aveyard, 19–20.)

8.2 Aineiston valinta

Tutkimuskysymyksen muodostamisen jälkeen systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tehdään kattava tiedonkeruun suunnitelma, jonka tarkoituksena on auttaa tutkimuksen järjestelmällisessä toteuttamisessa. Tutkimusstrategiassa määritellään, millaisella kirjallisuudella omaan tutkimuskysymykseen vastataan, sekä päätetään hakutermit ja määritellään hakulausekkeet. Aineiston haussa käytettävien hakutermin tulee muodostua loogisesti tutkimuskysymyksestä, jotta ne vastaavat esitettyyn tutkimuskysymykseen. (Aveyard, 14–15, 68–69.) Metsämuurosen (2003, 17) mukaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineiston hankinnassa on neljä vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa etsitään alkuperäistutkimuksia eri tietokannoista. Kun hakuja tietokantoihin on tehty ja tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia tutkimuksia on löydetty, tehdään seuraavaksi löydettyjen artikkeleiden lähdeluetteloihin viitehakuja. Viitehauilla löydetyt, hyväksymiskriteerit täyttävät ja tutkimuskysymykseen liittyvät tutkimukset hyväksytään mukaan. Kolmantena vaiheena tutustutaan manuaalisesti tutkimusaihetta käsitteleviin julkaisusarjoihin ja viimeiseksi aihetta käsittelevään harmaaseen eli julkaisemattomaan kirjallisuuteen. Koska tutkimukseni tekoon oli varsin rajattu aika, käytin ainoastaan Metsämuurosen mallin ensimmäistä vaihetta.

Suoritin aineistohakuni kolmessa tietokannassa, Andorissa, Google Scholarissa ja Melindassa käyttäen kaikissa samoja hakusanoja ja aikaväliä. Näistä kolmesta tietokannasta löysin yhteensä 233 hakutulosta.

Hyväksymis- ja poissulkemiskriteerit muodostetaan tutkimuskysymyksestä käsin, jotta saadaan tutkimuskysymykseen tai -kysymyksiin vastaavaa aineistoa. Kriteerien avulla perustellaan, miksi tietynlainen aineisto on tutkimuksen kannalta merkittävää. Tutkijan on kerrottava, miten kriteerit ovat muodostuneet ja miten ne palvelevat tutkimusta. Kriteereitä muodostettaessa on mietittävä, kuinka paljon aikaa tutkimukseen on mahdollista käyttää eli kuinka suuri tutkimusaineisto on mahdollinen. Koska tutkimukseen käytettävä aika on aina jollakin tavalla rajallinen, on tutkimusaineisto osattava rajata sellaiseksi, että tutkija pystyy aineiston hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti. (Aveyard 2010, 69–72.) Yksi oleellinen valintakriteeri on aikaväli, jolta tutkimuksia valitaan mukaan (Metsämuuronen 2003, 17). Tein aineistohakuni rajaten sen viimeiseen viiteen vuoteen, koska palvelujärjestelmä on ollut jatkuvassa murroksessa ja halusin saada palvelujärjestelmän tilasta nykyhetkeä mahdollisimman hyvin kuvaavaa aineistoa.

Seuraavaksi kävin aineiston läpi otsikkotasolla ja abstraktit lukien. Valitsin aineiston sen perusteella, miten hyvin se vastasi tutkimuskysymyksiini, eli ”Millaisia palveluja lapset, nuoret ja lapsiperheet kaipaavat?” ja ”Millaiset varhaisen tuen palvelut edistävät lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia?” Aineiston tuli myös olla saatavilla kokonaisuudessaan verkossa tai suoraan lainattavissa Tampereen yliopiston kirjastossa. Aineistoksi jäi tällä valintamenetelmällä 10 tieteellistä julkaisua.

8.3 Aineiston analysointi

Aineistoni koostui kymmenestä heterogeenisestä tieteellisestä julkaisusta: muutaman sivun artikkelista satojen sivujen tutkimuksiin. Luin aineistot huolellisesti läpi pitäen tutkimuskysymykseni paperille kirjoitettuna esillä, jotta sain haettua aineistosta tutkimukseni kannalta relevanttia tietoa. Tutkimusten tarkastelua helpottaa myös niiden jäsentäminen taulukkomuotoon (Aveyard 2010, 129). Analysoin aineistoa laadullisen sisällönanalyysin mukaan (Aveyard 2010, Tuomi & Sarajärvi 2009). Julkaisuista kirjasin taulukkoon julkaisun nimen, tekijät ja julkaisuvuoden, tutkimuksen tarkoituksen ja sisällön lyhyesti sekä aineistoanalyysissä esiin tulleet toiveet palveluista (Kuva 2).

Kuva 2 Aineisto

Tutkimus	Tutkimuksen tarkoitus	Asiakkaiden ja työntekijöiden toiveita palveluista
<p>Poistaako sosiaalityö huono-osaisuutta?</p> <p>Saikkonen, P., Blomgren, S., Karjalainen, P. & Kivipelto, M. (2015). Kunnallissalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 89. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala</p>	<p>Tutkimushanke etsi keinoja huono-osaisuuden poistamiseen sosiaalityön keinoin. Tutkimus tuo esiin sen, että huono-osaisuuden monialaiset ongelmat on Suomessa tunnistettu, mutta valitettavan usein palveluita on kehitetty organisaatioiden tehokkuuteen pyrkien, asiakkaan näkökulma unohtaen. Sote-uudistuksen kynnyksellä on havahduttu siihen, että vanhat keinot eivät enää riitä ja tarvitaan tietoa siitä, millä tavoin heikompiosaisia voidaan tukea ja samalla ehkäistä viimesijaisten palvelujen käyttöä. Raportissa kerrotaan, miten sosiaalityö voi vähentää tai ehkäistä huono-osaisuutta ja miten kuntapäätöksenteko voi edistää huono-osaisuuden poistamista. Tutkimus keskittyi nuoriin aikuisiin, 18–29-vuotiaisiin sosiaalityön asiakkaisiin. Tutkimuksessa haluttiin tietoa siitä, miten sosiaalityössä päästään positiivisiin vaikutuksiin, kuten asiakkaan elämänhallinnan lisääntymiseen, työllistymiseen johtavan polun löytymiseen tai yhteisön hyvinvoinnin paranemiseen. Täten tutkimus keräsi tietoa siitä, mitä sosiaalityössä tapahtuu (tai ei tapahdu) sen sijaan, että olisi keskittynyt pelkästään kuntien väliseen vertailuun tilastotiedon tuella. Erityisenä huomiona tutkimustuloksista nostin esiin nuorten palveluverkoston: Jos näiden alle 30-vuotiaiden palveluverkostoa vertaa aineiston aikuisasiakkaiden (yli 30 vuotta täyttäneet) palveluiden käyttöön, poikkesivat nuoret vanhemmista siinä, että nuorten joukossa oli muutamia todella laajassa palveluiden verkossa liikkuvia. Yksittäisiä palveluja oli muun muassa etsivä nuorisotyö, TE-toimisto ja sosiaaliviraston muut palvelut sekä Kelan palvelut, kuntouttava työtoiminta, mielenterveyspalvelut ja nuorten paja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ohjaus ja kuntoutus moniammatillinen yhteistyö joustavat koulutusratkaisut matalan kynnyksen palvelut palveluohjaus läheisverkosto osallistumis- ja harrastusmahdollisuus mobiliiteknologian hyödyntäminen tuen oikea-aikaisuus matalan kynnyksen työpaikat sujuvammat liikenneyhteydet työ- ja koulutusmahdollisuuksien lisääminen kuulluksi tuleminen toiminnallisuus apua arjen hallintaan
<p>Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä</p> <p>Harkko, J., Lehikoinen, T., Lehto, S. & Ala-Kauhaluoma, M. (2016). Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 144, 2016. 152 s. Helsinki</p>	<p>Tutkimuksessa tutkittiin siirtymävaihetta nuoruudesta aikuisuuteen nuorten elämäntilanteen, palvelujärjestelmän ja toteutuneiden toimenpiteiden näkökulmista väestötasolla. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten köyhyys- ja syrjäytymisriskejä, palveluprosesseja ja -tarpeita sekä heidän eri elämänvaiheisiinsa liittyviä olennaisia hyvinvoinnin osatekijöitä. Tutkimustuloksissa olennaisin oli mielestäni se, että peruskoulun jälkeisen tutkinnon suorittaminen osoittautui vahvaksi suojaavaksi tekijäksi tulevien vuosien työllisyyden kannalta, joten nykyistä useammilla tulisi olla mahdollisuus ammatillista osaamista kehittävään koulutukseen. Erityisenä huomiona nostin esille seuraavan: psykoterapiakuntoutusta saaneita lukuun ottamatta kuntoutukseen osallistuneet olivat muuta väestöä huono-osaisempia lähes kaikilla tarkastelluilla hyvinvoinnin osa-alueilla. Lisäksi neljällä viidestä sijoitetun nuoren perheestä oli ollut toimeentulo-ongelmia ensimmäisen sijaishuoltopäätöksen lähivuosina.</p>	<ul style="list-style-type: none"> joustavat koulutusratkaisut (digitalisaation hyödyntäminen; verkko-opinnot myös kansalaisopistoihin, oppimisvaikeuksien tunnistaminen, oppimisvalmennuksen lisääminen, tuetun opiskelun kehittäminen, lapsen tarpeiden mukainen opetusjärjestely, käytännössä oppiminen) palveluohjaus läheisverkosto opinto- ja työmarkkinasiirtymien mukaan määrittävät palvelut, ei ikäsidonaiset (17v- >18v) lapsiperheiden pitkittyneen toimeentulovajeen korjaaminen -> työllistymistä tuettava määrätietoisemmin

<p>Kumppanuus ja moniammatillinen yhteistyö neuvolan perhetyössä</p> <p>Rautio, S. (2014) Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2014: 51 191–202</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esiin perheammattilaisten kokemuksia varhaisen tuen neuvolan perhetyöstä. Lastensuojelun avohuollon tukitoimena tehtävä perhetyö perustuu perheiden vapaaehtoisuuteen eikä varsinaiseen lastensuojeluasiakkuuteen. Työn taustalla on aina jonkinasteinen huoli perheestä. Neuvolan perhetyössä tuki on matalan kynnyksen maksutonta palvelua, ja sen pyytäminen ja vastaanottaminen on pyritty tekemään perheille mahdollisimman helpoksi. Tutkimuksessa tuli esiin, että ammattilaisten kokemusten mukaan neuvolan perhetyö hyödytti parhaimmillaan kaikkia osapuolia. Erityisenä huomiona tässä tutkimuksessa nousi useampaankin kertaan esille tullut resurssipula ja työntekijöiden halu kouluttautua.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • isien aktiivinen huomiointi ja kannustaminen • tiedonkulun avoimuus ja sujuvuus eri toimijoiden välillä • läheisverkosto • resurssien lisääminen • perhetyöntekijä fyysisesti neuvolan yhteyteen
---	--	--

<p>Jääsydämet; Icehearts-toiminnassa aloittavien lasten psykososiaalinen hyvinvointi ja arviot toiminnan vaikuttavuudesta yhden vuoden seurannassa</p> <p>Appelqvist-Schmidlechner, K., Kekkonen, M., Wessman, J. & Sarparanta, T. (2017). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy</p>	<p>Pitkäaikaistutkimus tutkii Icehearts-toiminnan vaikuttavuutta. Icehearts on pitkäkestoinen, lapsen koko peruskouluajan jatkuva varhaisen tuen toimintamalli, joka ottaa osaa palvelujärjestelmän kehittämistyöhön. Se on tarkoitettu lapsille, joista on jo varhaiskasvatustilanteissa herännyt erityinen huoli ja joilla on tarve erityiseen tukeen. Tukea annetaan pääasiassa liikunnan, vertaistuen ja turvallisen aikuisen avulla. Lasten ja nuorten hyvinvointiin ja kehitykseen on mahdollista vaikuttaa suotuisasti ja katkaista lasten varhaisessa elämäntilanteessa alkanut syrjäytymiskehitys. Syrjäytymisen ehkäisyssä erityisen tärkeässä roolissa on läheisverkoston lisäksi palvelujärjestelmä. Palvelujärjestelmä ei kuitenkaan nykyisellään kykene vastaamaan tutkimuksen mukaan riittävästi erityistä tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Icehearts-toiminnalla tavoitetaan ja tuetaan niitä lapsia, joilla on perhetilanteensa tai taustansa vuoksi selvä tarve varhaiseen tukeen, mutta jotka eivät välttämättä hyödy tai saa apua kunnan tarjoamista palveluista. Verrokkipilottiin verrattuna Icehearts-toiminnassa aloittaneet lapset elivät yleisemmin yksinhuoltaja-, ero- ja uusperheissä sekä perheissä, joissa oli terveys- ja mielenterveysongelmia sekä taloudellisia huolia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • moniammatillinen yhteistyö • läheisverkosto • osallistumis- ja harrastusmahdollisuus • vertaistuki (pienryhmätapaamiset, retket) • pitkäaikainen apu • mahdollisimman varhainen tuki • arkinen, myönteinen, pysyvä rinnallaolo, tukihenkilö
--	---	---

<p>Hyvinvoinnin verkostot maaseudulla asuvien äitien arjessa Etnologinen tutkimus palvelujen käytöstä ja hyvän arjen rakentumisesta</p> <p>Hämeenaho, P. (2014). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimus 129. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy</p>	<p>Tutkimuksen kohteena on erityisesti palvelujen käyttö ja niiden merkitys arjessa koetun hyvinvoinnin rakentumisen osana. Tutkimus tarkastelee julkisia palveluja yhdessä äitien lähipiiristä ja paikallisyhteisöltä saatavan avun kanssa arkielämään kuuluvan hyvinvoinnin tuottamisen verkoston resurssina. Tutkimus osoittaa, kuinka maaseudulla asuvien äitien arki on hyvin liikkuvaa ja sujuvan arjen ylläpito perustuu mahdollisuuteen henkilökohtaiseen kulkemiseen ja yksityisautoiluun. Julkiset palvelut koetaan perusturvaa tuottavina tekijöinä ja ovat äideille arvo itsessään sekä tärkeä arjen tuki. Mutta palveluverkko on maaseudulla harva ja tämä saattaa heikentää arjessa koetun hyvinvoinnin kokemusta. Auttamisen verkostossa paikallisyhteisöllä on suuri rooli. Se ei kuitenkaan tarjoa ratkaisuja jokapäiväisiin palvelutarpeisiin, eikä äitien arki välttämättä kiinnity paikallisyhteisöön tekojen ja toimien tasolla. Pitkät työmatkat ja perhearki ei anna aikaa esimerkiksi osallistumiselle paikalliseen, yhteisölliseen toimintaan. Äitien arjen kuvaus ja palvelujen käyttöön liittyvien kokemusten analyysi osoittaa, kuinka myös maaseutuperheet tarvitsevat julkisia palveluja osana arjessa koetun hyvinvoinnin rakentumista ja ylläpitoa. Palveluilla on tärkeä rooli niin arkielämän tukena kuin perusturvallisuuden tunnetta tuovana turvaverkkona. Kaukaisuuden kokemus ei ole vain fyysisistä välimatkaa kunnantalolle tai kauppaan, vaan myös henkistä etäisyyttä yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja palvelujen järjestämistä ohjaavaan päätöksentekoon.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • läheisverkosto • tuen oikea-aikaisuus • palvelujen parempi saavutettavuus • harrastustoimintojen räätälöinti perheitä tukevaksi ja harrastukset mahdollistavaksi haja-asutusalueella (lasten ja vanhempien treenit lähiloihin samaan aikaan) • sujuvammat liikenneyhteydet • haja-asutusalueilla lasten hammaslääkäri- ja esiopetuskydyt • haja-asutusalueilla sosiaalityöntekijän saaminen lähipalveluihin • enemmän palveluntarjoajia haja-asutusalueille
---	---	--

<p>Nuoret luukulla – Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä</p> <p>Aaltonen, S., Berg, P. & Ikkäheimo, S. (2015). Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 160, sarja: Kenttä, 153 s. Helsinki</p>	<p>Tutkimuksen ytimessä ovat nuorten kokemukset kohtaamisista syrjäytymistä ehkäisevien ja korjaavien virallisten instituutioiden, kuten sosiaalitoimen ja työvoimapalvelujen kanssa. Lisäksi tutkimuksen näkökulmaa palveluista osana nuorten arkea ja sen rakentumista avaavat elämäntilanteet haastattelut. Tutkimustulokset kertovat pitkäkestoisista ongelmista, joiden ratkaiseminen voi yhteiskunnan näkökulmasta olla hidasta ja kallista, ja nuorten näkökulmasta taas turhauttavaa ja lannistavaa. Syrjäytymiseen liittyy usein heikko terveydentila ja kustannukset terveyspalveluista nousevat muita nuoria korkeammiksi. Erityisesti tämä kiinnittivät huomioni tässä tutkimuksessa; syrjässä olevat nuoret ovat muita saman ikäisiä sairaampia, ja erityisesti psykiatriset sairaudet, vammat ja myrkytykset sekä tartunta- ja loistaudit ovat selvästi yleisempiä syrjäytyneiden ryhmässä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • moniammatillinen yhteistyö • palveluohjaus • osallistumis- ja harrastusmahdollisuus • tuen oikea-aikaisuus • peruskoulun jälkeen jokaiselle nuorelle tulisi olla paikka: pajapaikka, opiskelupaikka, kymppi luokka, ammattistartti • toiminnallisuus (autojen entisöinti, remontointi, musiikkiin liittyvä toiminta, talonrakennus, lemmikkieläinten hoito, liikunta, nettipelit) • resurssien lisääminen • tukihenkilö • whatsapp-tilit työntekijöille, jotta asiakas voi pitää yhteyttä ilman puheaikaa • helpompi pääsy mielenterveyspalveluihin • tuettu asuminen • palvelut päivystysuontoisempia (etenkin TE-palvelut) • matalan kynnyksen palvelut (nuorten palvelujen tulisi olla kaikille suunnattuja, jottei leimaisi, nuorten oma tila, jossa vapaa-ajanvietto mahdollisuus sekä palvelut) • palvelut lähemmäksi toisiaan • palvelut helpommin lähestyttäviksi (tienvarsimainokset, reilut aukioloajat, verkkosivut yksinkertaisiksi, henkilökohtainen palvelu) • ystävällisempi ja iloisempi palvelu • joustavammat rakenteet työllistymistä tukevilla palveluilla (ei heti potkua, jos myöhästyy, kuntouttava työtoiminta urakkatyönä) • sosiaalisen kuntoutuksen lisääminen • apua työnhakuun • nuorten näkökulman huomioiminen (omien projektien rahallinen tukeminen-työpajatoimintatyyppisten) • yksilöllisemmät, räätälöidyt palvelut • aktiivisempi tiedottaminen erilaisista koulutuspoluista ja kriteereistä • psykologinen tuki kouluun • etsivän nuorisotyön kaltaisia työntekijöitä kouluun • peruskouluun "nuorten luo tulevaa toimintaa", esim. päihdevalistus yläkoulussa • koulukiusattujen ryhmä- ja tiimityöskentelyn mahdollistaminen liikunnan-, taiteen ja kulttuurin parissa • ammatinvalintaohjaus • kokemusasiantuntija
---	---	--

<p>Työtön ja kouluttamaton syrjäytynyt – vai osaava ja aktiivinen nuori?</p> <p>Snellman, K., Lehtonen, P. & Van Aerschot, L. (2016). Teoksessa A. Halmetoja, P. Koistinen & S. Ojala (toim.). <i>Sosiaalipolitiikan luma</i>. Tampere: Tampere University Press. s.84 – 90</p>	<p>Tutkimuksessa on korostettu tarvetta saada parempaa tietoa siitä, miten yhteiskunnassa heikossa asemassa olevien nuorten osallisuutta voisi tukea tai millä tavoin koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret kiinnittyisivät yhteiskuntaan. Tutkimuksen mukaan yhteiskunnan aktivointipolitiikka ja hyvinvointipalvelut eivät aina tunnista nuoria, jotka ovat avun tarpeessa tai eivät pysty tarjoamaan nuorten henkilökohtaisiin tarpeisiin räätälöityjä toimenpiteitä. Nuoret luokituvat väärin perustein. Nuorten syrjäytymisestä tai osallisuudesta puhuttaessa tulisi mieltä tarkemmin, mitä yhteiskunnallisella syrjäytymisellä, samoin kuin yhteiskunnallisella aktiivisuudella, ylipäätään tarkoitetaan ja millä keinoin niitä arvioidaan.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • moniammatillinen yhteistyö • joustavat koulutusratkaisut (digitalisaation hyödyntäminen; verkko-opinnot myös kansalaisopistoihin, oppimisvaikeuksien tunnistaminen, oppimisvalmennuksen lisääminen, tuetun opiskelun kehittäminen, lapsen tarpeiden mukainen opetusjärjestely käytännössä oppiminen) • opinto- ja työmarkkinasiirtymien mukaan määrittyvät palvelut, ei ikäsidonnaiset (17v->18v) • matalan kynnyksen palvelut, (nuorten palvelujen tulisi olla kaikille suunnattuja, jottei leimaisi, nuorten oma tila, jossa vapaa-ajanvietto mahdollisuus sekä palvelut)
--	--	---

<p>Perhekeskus lasten ja perheiden palveluiden tarjoajana</p> <p>Hastrup A., Paavilainen E., Kekkonen M., Leikas T., Kivineva E., Pihlajamäki V. & Lepistö E. (2016). Terveiden ja hyvinvoinnin laitosten kehittämisprosessi JJK-kuntayhtymä. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy</p>	<p>Julkaisussa kuvataan, kuinka Etelä-Pohjanmaalla JJK-kuntayhtymässä on kehitetty perhekeskustoimintaa vaihe vaiheelta. Perhekeskustoimintamalli yhdistää uudella tavalla lapsiperheiden perustason terveys- ja sosiaalipalvelut sekä avoimen varhaiskasvatuksen sekä kolmannen sektorin palvelut. Perhekeskuksen palvelujen yhteistoiminnan tulee olla kitkatonta ja sujuvaa, jotta usean ammattilaisen ja palvelusektorin osaamista lasten ja perheiden arjen tukemiseksi voidaan yhdistää. Tämän toteutumiseksi perhekeskuksissa tarvitaan julkaisun mukaan toimivat yhteistyörakenteet sekä hyvät yhteistyö- ja johtamiskäytännöt. Perhekeskuksessa pyritään vahvistamaan vanhempien ja muiden perheenjäsenten omia voimavaroja ja osallisuutta. Samoin pyritään tunnistamaan perheille kasautuvat terveys- ja hyvinvointiriskit mahdollisimman varhain sekä antamaan apua nopeasti ja tarpeen mukaisesti. Erytistä huomiota perhekeskuksessa on suunnattu palveluverkoston kehittämiseen siten, että perheen palveluprosessi alkaa siellä, missä huoli tulee esiin. Näin tarve lähettää perhettä eteenpäin eri asiantuntijoiden vastaanotoille vähenee, koska tarvittavat asiantuntijat kutsutaan lapsen ja perheen toimintaympäristöön.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • moniammatillinen yhteistyö • matalan kynnyksen palvelut • palveluohjaus • tuen oikea-aikaisuus • mahdollisimman varhainen tuki • palvelujen parempi saavutettavuus
---	--	---

<p>Havaintoja sukupolvien välisen huono-osaisuuden katkaisemisesta – katsaus opiskelijoiden käytäntötutkimusten tuloksiin</p> <p>Satka M. & Nousiainen K. (2016). Teoksessa K. Nousiainen, P. Petrelius, & L. Yliruka (toim.) <i>Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa</i>. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpäpaperi 20/2016. 151 sivua. Helsinki. s.141–150.</p>	<p>Artikkelin tehtävänä on raportoida vielä kesken olevasta kehittämisestä (tiedon ja osaamisen tuottaminen ylisukupolvisen huono-osaisuuden ilmiöstä: ilmiön kuvaamisesta, ehkäisemisestä ja jopa katkaisemisesta pääkaupunkiseudun kunnissa) ja esitellä havaintoja sosiaalitoimen opiskelijoiden viimeaikaisen opinnäytetöiden perusteella niin sukupolvelta toiselle välittyvien ongelmien selättämisestä kuin niiden siirtymisestä seuraavalle polvelle. Tässä tutkimuksessa huomioni kiinnittyi identiteetin merkitykseen: Lastensuojelussa työntekijöiden tulisi tunnistaa sukupolvelta toiselle siirtyvä häpeän tunne ja miten se vaikuttaa identiteetin rakentamiseen ja vanhemman toimintaan. Tällöin saadaan mahdollisuuksia tukea vanhempaa irtautumaan leimatun identiteetistä ja mahdollisista lapsen kannalta vahingollisista toimintatavoista. Tutkimuksessa nousee esiin pitkäjänteisen työskentelyn merkitys. Työskentely vaatii onnistuakseen aikaa, luottamusta ja demokraattista ja dialogista vuorovaikutusta. Päihdeongelmallisille suunnattujen palveluiden tulisi tutkimuksen mukaan olla samanaikaisesti lapsi- ja perhekeskeistä. Vauvaperheille tarjottujen palvelujen tulisi olla lähtökohtaisesti moniammatillista. Työntekijöiden tulisi saada täydennyskoulutusta niin vauvatyössä kuin sosiaalisten ongelmien ylisukupolvisiin ketjuihin liittyen, jotta palvelut tuottaisivat parhaan mahdollisen tuloksen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ohjaus ja kuntoutus • moniammatillinen yhteistyö • läheisverkosto • vertaistuki • pitkäaikainen apu • mahdollisimman varhainen tuki • palvelujen parempi saavutettavuus • lapsi- ja perhekeskeinen työorientaatio • apua arjen hallintaan
--	---	---

<p>Ylisukupolvisen lasten kaltoinkohtelun ehkäiseminen lasten ja perheiden palveluiden haasteena</p> <p>Satka M. & Nousiainen K. (2016). Teoksessa K. Nousiainen, P. Petrelius, & L. Yliruka (toim.) <i>Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa</i>. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpäpaperi 20/2016. 151 sivua. Helsinki. s.92–102</p>	<p>Artikkelissa käsitellään lasten fyysisen ja psyykkisen kaltoinkohtelun ja laiminlyönnin ilmiötä, sen syitä ja tunnistamisen keinoja. Ilmiötä tarkastellaan myös ylisukupolvisuuden näkökulmasta, koska ilmiön siirtymistä sukupolvelta toiselle pidetään tyypillisenä. Kirjoituksessa tarkkaillaan sitä, mitkä tekijät altistavat ja ylläpitävät ylisukupolvisuutta ja mitä keinoja terveydenhuollon, lastensuojelun ja perhe- ja sosiaalipalveluiden henkilöstöllä, muilla lasten kanssa toimivilla ammattilaisilla sekä perheellä itsellään on ylisukupolvisen kaltoinkohtelun katkaisemiseksi. Huomioni kiinnittyi tässä(kin) tutkimuksessa kaltoinkohtelun ja huono-osaisuuden ylisukupolvisen siirtymän tunnistamisen puutteisiin ja siihen huomioon, että asioiden tarkastelun tulisi olla enemmän perhe- eli asiakaslähtöistä eikä leimaavaa. Tutkimuksen mukaan tarvitaan palveluja, jotka tukevat vanhempia, huoltajia ja kasvatusvastuussa olevia niissä näkemyksissä, mitä lapset tarvitsevat kussakin kehitysvaiheessa, mikä lapsen ja nuoren kehityksessä on normaalia tai millaisia ovat positiiviset kasvatusmenetelmät ja miten kriisivaiheissa voidaan toimia rakentavasti. Pääsy julkisiin varoin tuettuun lastenhoitoon sekä lasten terveydenhuollon hyvä jatkuvuus ovat ne toimintapolitiikat, joilla on merkittävä yhteys kaltoinkohtelun vähenemiseen. Nämä palvelut tulisi siten pitää universaaleina. Palveluissa tulisi myös ottaa isät tasavertaisemmin huomioon.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ohjaus ja kuntoutus • moniammatillinen yhteistyö • lapsi- ja perhekeskeinen työorientaatio • kotipalvelun lisääminen • erotilanteen palveluiden saatavuuden lisääminen (perheneuvonta, lastenvalvoja, perheasioiden sovittelu) • parisuhdeväkivallan seulontamenetelmät lastensairaaloihin
---	--	---

Seuraavaksi jaoin samansisältöiset maininnat kategorioiden alle omaksi luettelokseen. Analyysiä tein induktiivisesti ja kunkin kategorian nimesin sisältöteemoja yhdistävin käsittein. Aineiston analysointi tuotti erilaisia palvelukuvauksia tai niihin rinnastettavia käsitteitä yhteensä 58. Jotkin käsitteet esiintyivät useammassakin aineiston tutkimuksessa, esimerkkeinä mainittakoon osallistumis- ja harrastusmahdollisuus, läheisverkosto ja palveluohjaus. Toiset käsitteet puolestaan nousivat esiin vain kertaalleen, tällaisia olivat esimerkiksi whatsapp-tilit sosiaalipalvelun työntekijöille ja ystävällisemmän ja iloisemman palveluasenteen toivominen. Nämä 58 käsitettä kategorioin viiden yläotsikon alle (lasten ja nuorten palvelut, nuorten ja nuorten aikuisten palvelut, lapsiperhepalvelut, ammatillinen orientaatio ja palveluiden saavutettavuus), jotka puolestaan jaoin kahden eri teeman (lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut sekä palveluntuottajat) alle. Pääteemana on palvelujärjestelmä. Käytännössä tämä tapahtui leikkaa-liimaa -menetelmää käyttäen tietoteknisten taitojeni puutteellisuuden vuoksi (kuva 3). Teemat ja tyypit olivat myös helpompi hahmottaa, kun niitä saattoi yhdistellä ja muokata helposti paperilapun paikkaa vaihtamalla. Teemat tyypittyivätkin lopulta aivan erilaisten kategorioiden alle, kuin olin alun perin ajatellut. Kategoriat teemoineen (kuva 4) käsittelen syvemmin tulokset-osiossa.

Kuva 3 Teemat

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksen tekoon käytetyn rajallisen ajan vuoksi aineistoni jäi hakutuloksissa sekä manuaalisen läpikäynnin jälkeen melko vähäiseksi. Aineistoni oli hyvin heterogeenista ja tarkasteli lasten, nuorten ja perheiden palveluja monesta erilaisesta näkökulmasta. Koska aineistoni oli niin monipuolinen, yllätyin saatujen tulosten yhtenevyydestä. Tutkimukseni vastasi tutkimuskysymyksiini (Kuva 4.) Tämän perusteella voisin todeta, että tulokset ovat valideja. Mitä ne sitten kertovat?

Palvelurakenteen kehittämisen keskiössä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin parantamiseksi on sekä omassa tutkimuksessani, että aiemmissa tutkimuksissa ja hankkeissa saatujen tulosten perusteella erilaisten työllistämispalvelujen kehittäminen, asiakaslähtöisyys sekä palvelujen integrointi ”saman katon alle”. Myös koulutukseen ja koulussa annettavaan tukeen liittyvien palveluiden tarve korostui. Hyvinvointia tukevat sellaiset palvelut, jotka ovat käyttäjien ulottuvilla, helposti saavutettavissa ja yksilön huomioon ottavia. Tarvitaan palveluja, jotka eivät leimaa, jotka tarjoavat riittävän monipuoliset vaihtoehdot yksilön voimavarojen tukemiseen ja siten turvaavat kouluttautumista, työllistymistä, yksilön identiteetin vahvistumista positiiviseen suuntaan ja jotka toimivat moniammatillisesti. Henkilökunnan osaamista tulee kehittää ja resurssien on oltava riittävät. Hyvinvointia tukevat palvelut ovat ennaltaehkäisevää lastensuojelua ja varhaista tukea.

Kuva 4 Tulokset

PALVELUJÄRJESTELMÄ

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut

Lasten ja nuorten palvelut

- osallistumis- ja harrastusmahdollisuus
- lapsen tarpeiden mukainen opetusjärjestely
- psykologinen tuki kouluun
- käytännössä oppiminen
- koulukiusattujen ryhmä- ja tiimityöskentelyn mahdollistaminen liikunnan-, taiteen ja kulttuurin parissa
- etsivän nuorisotyön kaltaisia työntekijöitä kouluihin
- ”nuorten luo tulevaa toimintaa”, esimerkiksi päihdevalistus yläkoulussa

Nuorten ja nuorten aikuisten palvelut

- joustavat koulutusratkaisut (digitalisaation hyödyntäminen: verkko-opinnot myös kansalaisopistoihin, oppimisvaikeuksien parempi tunnistaminen, oppimisvalmennuksen lisääminen, tuetun opiskelun kehittäminen)
- yksilöllisemmät, räätälöidyt palvelut
- aktiivisempi tiedottaminen erilaisista koulutuspoluista ja valintakriteereistä
- peruskoulun jälkeen jokaiselle tulisi olla paikka: pajapaikka, opiskelupaikka, kymppiluokka, ammattistartti
- opinto- ja työmarkkinasiirtymien mukaan määrittyvät palvelut, ei ikäsidonaiset (17-v -> 18-v)
- työ- ja koulutusmahdollisuuksien lisääminen
- osallistumis- ja harrastusmahdollisuus
- joustavammat rakenteet työllistymistä tukevilla palveluilla (”ei heti potkuja, jos myöhästyy”, kuntouttava työtoiminta urakkatyönä)
- matalan kynnyksen työpaikat
- apua työnhakuun
- kokemusasiantuntija
- ammatinvalintaohjaus
- toiminnallisuus työpajoissa (autojen entisöinti, remontointi, musiikkiin liittyvä toiminta, talonrakennus, lemmikkieläinten hoito, liikunta, nettipelit)
- nuorten näkökulman huomiointi (omien työpajatoimintatyyppisten projektien rahallinen tukeminen)
- sosiaalisen kuntoutuksen lisääminen
- tuettu asuminen
- ohjaus ja kuntoutus

Lapsiperhepalvelut

- kotipalvelun lisääminen
- mahdollisimman varhainen tuki
- apua arjen hallintaan
- arkinen, myönteinen, pysyvä rinnallaolo; tukihenkilö
- vertaistuki (pienryhmätapaamiset, retket)
- läheisverkostot
- pitkäaikainen apu
- harrastustoimintojen räätälöinti perheitä tukeväksi ja harrastukset mahdollistavaksi haja-asutusalueella (esimerkiksi lasten ja vanhempien treenit lähtiloihin samaan aikaan)
- lapsiperheiden pitkittyneen toimeentulovajeen korjaaminen esimerkiksi määrätietoisemmalla työllistymisen tukemisella
- parisuhdeväkivallan seulontamenetelmät lastensairaaloihin
- haja-asutusalueilla lasten hammaslääkäri- ja esiopetuskydyt
- erotilanteen palveluiden saatavuuden lisääminen (perheneuvonta, lastenvalvoja, perheasioiden sovittelu)
- sosiaalisen kuntoutuksen lisääminen
- ohjaus ja kuntoutus

Palveluntuottajat

Ammatillinen orientaatio

- tiedonkulun avoimuus ja sujuvuus eri toimijoiden välillä
- lapsi- ja perhekeskeinen työorientaatio
- isien aktiivinen huomiointi ja kannustaminen
- mobiiliteknologian hyödyntäminen
- asiakkaan kuuntelu
- ystävällisempi ja iloisempi palvelu
- oikea-aikaisesti annettu tuki
- moniammatillinen yhteistyö
- palveluohjaus

Palvelujen saatavuus

- palvelut päivystysluontoisempia (etenkin TE-palvelut)
- matalan kynnyksen palvelut (esimerkiksi pop-up -tyyliset paikat, tai nuorten palvelut nuorisotilojen yhteyteen, jotta palveluun ei leimauduttaisi)
- palvelut helpommin lähestyttäviksi (tienvarsainokset, reilut aukioaloajat, verkkosivut yksinkertaisiksi, henkilökohtainen palvelu)
- resurssien lisääminen
- perhetyöntekijä fyysisesti neuvolan yhteyteen
- enemmän palveluntarjoajia haja-asutusalueille
- haja-asutusalueilla sosiaalityöntekijän saaminen lähipalveluihin
- helpompi pääsy mielenterveyspalveluihin
- sujuvammat liikenneyhteydet
- palvelut lähemmäksi toisiaan
- Whatsapp-tilit työntekijöille, jotta asiakas voi pitää yhteyttä ilman puheaikaa

Tämä kaikki on toisaalta jo olemassa olevaa tietoa. Mitä uutta tutkimukseni toi esiin? Aiempien tutkimusten ja hankkeiden mukaan avainasemassa lasten, nuorten ja perheiden ongelmien ja riskien varhaisessa tunnistamisessa ja avun tarjoamisessa ovat lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalvelut, joita ovat äitiys- ja lastenneuvola, perusterveydenhuolto, varhaiskasvatus, koulu, kouluterveyden- ja opiskeluhoito, kasvatus- ja perheneuvola, lastensuojelu, kotipalvelu tai kolmannen sektorin palvelut.

Tutkimustulokseni ovat asiakaslähtöisiä käytännön ideoita ja toiveita siihen, miten yllämainitut palvelut tulisi tuottaa ja millaisia tuotettavien palvelujen tulisi olla. Ne ovat valmiita rakennuspalikoita palvelujärjestelmän kehittämiseen. Tuloksissa korostuu, kuinka asiakkaat nimeävät koulun ja oppilaitokset, samoin kuin työllistämispalvelut, merkityksellisiksi ennaltaehkäisevien palvelujen tuottajiksi useimpien palvelutoiveiden sijoittuessa niiden ympärille. Useat toivotuista palveluista olisivat mielestäni toteutuskelpoisia ilman suuria resursointeja ja kalliita investointeja. Esimerkiksi lasten ja nuorten halu osallistua sosiaaliseen toimintaan kohdennetuin ryhmin erilaisten matalan kynnyksen harrastusten kautta olisi todennäköisesti toteutettavissa samalla tavoin kuin nykyiset koulujen kerhotarjonnat. Entä palvelujen helppo saavutettavuus? Se voidaan ymmärtää monella eri tavalla – niin välimatkana, jonotusaikana, teknisenä kynnyksenä tai aukioloaikoina, esimerkkejä luetellakseni. Tutkimukseni osoittaa, että on paljon keinoja, joilla saavutettavuutta voitaisi parantaa. Sen lisäksi, että palveluja integroitaisiin lähelle toisiaan, voisi saatavuutta tehostaa laajemmilla aukioloajoilla, mahdollisuudella ottaa työntekijään yhteyttä Whatsapp-sovelluksella ja maaseuduilla tuoda palvelut vaikka kotiovelle, kiertävien työntekijöiden muodossa.

Tutkimukseni tuotti jo ennestään tiedossa olevien palvelutarpeiden rinnalle uusia, toteutuskelpoisia ja huomionarvoisia näkemyksiä käytännön työhön palvelujärjestelmässä. Ne ovat sovellettavissa niin yksityisen, kunnallisen kuin kolmannenkin sektorin tuottamiin palveluihin.

10 POHDINTA

Tutkimukseni antoi viitteitä siitä, millaiseen suuntaan palveluja tulisi viedä. Lapset, nuoret ja lapsiperheet toivovat enemmän sosiaalisuutta, osallistumisen mahdollisuuksia, yksilöllisesti räätälöityjä palveluita ja henkilökohtaista neuvonantoa ja tukea. Palvelujen toivottiin sijoittuvan sellaisiin paik-

koihin, joissa muutenkin käydään ja vietetään aikaa, kuten neuvolat, koulut, oppilaitokset ja nuorisotilat. Tutkimustulokset osoittavat, että osallisuutta lisäävissä palveluissa tulisi huomioida asiakkaan omia toiveita ja mielenkiinnon kohteita. Palveluiden tulisi myös olla joustavampia ja helpommin saavutettavissa. Asiakkaat haluavat äänensä kuuluviin.

Erilaiset hankkeet, joita tässäkin tutkimuksessa on esitelty, ovat tarpeen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämiseksi. Palveluiden käyttäjiä on osallistettu mukaan kehitystyöhön. On löydetty toimivia ratkaisuja (esimerkiksi perhekeskukset) ja viety palvelurakenteita ennaltaehkäisevämpään suuntaan hallituksen toiveiden mukaisesti. Tästä huolimatta minulla on sellainen tunne eri raportteja lukiessani, että palvelujärjestelmän kehittäminen on jäänyt kiertämään kehää. Toisaalta tiedetään, millaisia palveluja tarvitaan, mutta millä tavalla niitä toteutetaan, herättää kysymyksiä mielessäni tutkimukseni tuloksia katsoessani.

Aineistoja tutkiessani havahtuin siihen, kuinka moni asia liittyi jollakin tavalla – resurssipulaan? Useat asiakkaiden toiveet ja ehdotukset varhaisen tuen palveluista ovat jo käytössä olevia menetelmiä. Esimerkiksi perhetyö, kotipalvelu, tukihenkilötoiminta, ja työpajat. Tämä on osa mainitsemaani kehänkiertoa. Miksi nämä asiat nousevat esille? Eivätkö asiakkaat saa riittävästi kohdennettua palvelua, vai jääkö palvelun tarve tunnistamatta?

Palvelujen tuottajilla olisi nyt mahdollisuutensa, etenkin, jos hallituksen ajama valinnanvapausmalli toteutuu. Julkisessa keskustelussa suurena huolenaiheena ovat esimerkiksi nuorten syrjäytyminen, oppimistulosten heikentyminen, liikuntaharrastusten väheneminen ja lisääntyneet sosiaalisten taitojen ongelmat, jotka tulevat esille jo varhaislapsuudessa. Tutkimustuloksissani esiin tulleet palveluehdotukset limittyvät näihin huolenaiheisiin. Jos asiakkaita kuunneltaisi ja heidän esille tuomat ehdotuksena integroitaisi käytäntöön, saattaisi julkinenkin keskustelu löytää ihan toisenlaisen suunnan. Mikä taho rohkenee ensimmäisenä tarttua asiakkaiden toiveisiin?

10.1 Ehdotuksia jatkotutkimuksiin

Oma mielenkiintoni suuntautuu siihen, miten palvelujärjestelmä tulevaisuudessa kehittyy ja millaiseksi se muodostuu. Toteutuvatko mitkään tutkimuksessani esiin tulleet kehitysehdotukset lapsille, nuorille ja perheille suunnatuissa varhaisen tuen palveluissa ja millainen vaikuttavuus muutoksilla olisi? Miten ne vaikuttaisivat hyvinvointiin ja sen kokemiseen? Tätä olisi mielenkiintoista tutkia.

11 LOPUKSI

Kehänkiertoa. Opinnäytetyöprosessini tuntuu jälkikäteen samanlaiselta, kuin mitä ajattelen tutkimistani palveluista. Aloitin yhtäältä, jatkoin toisaalle, enkä meinannut päätyä mihinkään.

Henkilökohtaiset vastoinkäymiset, kuten oma vakava sairauteni ja isäni äkillinen kuolema ovat viivästyttäneet opinnäytetyöni valmistumista useilla kuukausilla. Olen asettanut itselleni useita deadlineja, pyrkinyt niitä kohti tosissani, huomatakseni ainoastaan makaavani jälleen tippaletkuissa sairaalassa.

Mutta koko tämä prosessi on opettanut valtavasti. On tärkeää asettaa tavoitteita ja suunnitella tavoitteeseen vaadittava aika. Pitää myös tuntea omat rajansa ja laatia ohjelma ja työn vaatavuustaso sen mukaisesti. Itse uskoin saavani aikaan laadukkaan työn lyhyessä ajassa puolikuntoisena. Mutta siihen jäin, kiertämään kehää. Kunnes hyväksyin, että työ vaatii aikansa. Minkäänlaista tutkimusta ei voi tehdä väsyneenä ja sairaana, koska aivotyöskentely on yllättävän rankkaa. Joten unohdin deadlineit. Annoin itselleni aikaa toipua. Kirjoitin silloin kun jaksoin. Ja lopulta lakkasin kiertämästä kehää ja saavutin tavoitteeni.

Kiitokset ihanille opettajilleni, jotka ovat jopa viikonloppuna vastanneet kysymyksiini. Kiitos ystävilleni, jotka ovat jaksaneet kuunnella milloin iloisempia ja milloin vähemmän iloisia tunteenpurkauksiani ja ovat olleet tukenani kaikista vaikeimpinakin hetkinä. Kiitos lapselleni, joka jaksoi odottaa huomiota.

LÄHTEET

- Adoptiolaki 22/2012. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2012/20120022>
- Alueuudistus (n.d.) Sote-uudistuksen tavoitteet. Viitattu 4.3.2018. <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/tavoitteet>
- Aveyard, H. (2010). *Doing a Literature Review in Health and Social Care: A Practical Guide*. Berkshire: Open University Press
- Avioliittolaki 234/1929. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>
- Bardy, M. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta (2013). Teoksessa M. Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 49 – 78.
- Bardy, M. & Heino, T. Katsaus lastensuojelun toimintaympäritöihin: paniikista toivoon ja näköalat auki (2013). Teoksessa M. Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 13 – 42.
- Heino, T. (2013). Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa M. Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 84–101.
- Heinonen, H., Väisänen, A. & Hipp, T. (2012). *Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät?* Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. Viitattu 28.2.2018. [https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Miten lastensuojelun kustannukset kertyvat.pdf](https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Miten%20lastensuojelun%20kustannukset%20kertyvat.pdf)
- Hiekkavuo, A. (2017). *Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2016*. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 4/2017. Helsinki: Edita Prima Oy. Viitattu 1.3.2018. [https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_06_22_Kuusikko lastensuojelu 2016.pdf](https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_06_22_Kuusikko_lastensuojelu_2016.pdf)
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi
- Ikonen, T., Isojärvi, J. & Malmivaara, A. (2009). Esikartoitus hyödyttää terveydenhuollon menetelmien arviointia. *Suomen Lääkärilehti* 2009, 64, 39, 3209-3214.

Isojärvi, J. (2017). Kirjallisuushaku. Versio 1.1. HTA-opas. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 4.3.2018. <http://www.terveysportti.fi/dtk/hta/koti>

Isyyslaki 11/2015. Viitattu 2.3.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150011>

Johansson, K. (2007). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, A, tutkimuksia ja raportteja, ISSN 1236-7370; 51. Turku: Turun yliopisto.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (2011). *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma.

Kataja, K., Ristikari, T., Paananen, R., Heino, T. & Gissler, M. (2014). Hyvinvointiongelmien ylisukupolviset jatkumot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (2014):1. Viitattu 1.11.2017. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201402131471>

Koivisto, E. & Puro, M. (2014). *Ylisukupolvisuus ja sosiaalityö: Onnistumisia lastensuojelutyön arjessa*. Pro gradu. Sosiaalityön koulutusohjelma. Tampereen yliopisto. Viitattu 1.3.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406131749>

Korhonen, E. (2013). Sosiaalisten ongelmien ylisukupolvinen siirtyminen. Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden näkökulma. Pro gradu. Sosiaalityön tutkinto-ohjelma. Tampereen yliopisto. Viitattu 22.11.2017. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-23375>

Kouvonen, M. & Viitaniemi, N. (2012). Vauvaperheen polku: Internet-sivujen tuottaminen. Opinnäytetyö. Hoitotyön koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.3.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205097135>

Kuntalaki 410/2015. Viitattu 1.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2015/20150410>

Kuntaliitto.fi (2017). Sosiaali- ja terveydenhuolto. Palveluiden järjestäminen ja tuottaminen. Viitattu 2.3.2018. <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/sosiaali-ja-terveysasiat/palveluiden-jarjestaminen-ja-tuottaminen>

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1977/19770519>

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001. Viitattu 2.3.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>

Laki lapsen elatuksesta 704/1975. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1975/19750704>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1975/19750704>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Viitattu 2.3.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Laki omaishoidon tuesta 937/2005. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2005/20050937>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2005/20050937>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Viitattu

2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2000/20000812>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta

733/1992. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1992/19920733>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1992/19920733>

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista

380/1987. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1987/19870380>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1987/19870380>

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011. Viitattu 2.3.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110922>

Lastensuojelun keskusliitto (n.d.). Ehkäisevä työ. Viitattu 11.3.2018.

<https://www.lskl.fi/ehkaiseva-tyo/ehkaiseva-tyo/>

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 26.10.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Mahosenaho, R. (2017). Neuvola sydämellisesti vanhemman tukena:

Neuvolapalveluiden kehittäminen lastensuojelun ylisukupolvisuuden eh-

käisemiseksi. Taiteen maisterin opinnäyte. Aalto-yliopisto. [https://aalto-](https://aalto-doc.aalto.fi/handle/123456789/28594)

[doc.aalto.fi/handle/123456789/28594](https://aalto-doc.aalto.fi/handle/123456789/28594)

Marklund, K. & Simic, N. (toim.) (2012). *Pohjolan lapset – Varhainen tuki*

lapsille ja perheille. Pohjoismainen hyvinvointikeskus. [http://www.nor-](http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/11042/6FI.pdf)

[dicwelfare.org/PageFiles/11042/6FI.pdf](http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/11042/6FI.pdf)

Metsämuuronen, J. (2003). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistie-*

teissä. Helsinki: International Methelp

Nousiainen, K., Petrelius, P. & Yliruka, L. (toim.) (2016). *Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 20/2016. Helsinki. Viitattu 10.12.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-677-3>

Nuorisolaki 1285/2016. Viitattu 11.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2016/20161285>

Perhehoitolaki 263/2015. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150263>

Pudas-Tähkä, S-M. & Axelin, A. (2007). Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajaus, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. A:51/2007, 46– 57.

Pynnönen, E. (2012). Kangasniemen kunnan lapsiperheiden palveluopas. Opinnäytetyö. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.3. 2018 o <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012100314139>

Päihdehuoltolaki 41/1986. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1986/19860041>

Ristolainen, H., Varjonen, S. & Vuori, J. (2013). *Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä?* Poliittikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Sosiaali- ja terveysalan asiantuntijalaitosten yhteenliittymä. Helsinki. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2/2013. 74 s.

Santalahti, P. & Marttunen, M. (2014). Lasten ja heidän vanhempiensa mielenterveys. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 28.10.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2017). Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Viitattu 28.2.2018. <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

Sosiaali- ja terveysministeriö (n.d.). Sosiaalipalvelut. Viitattu 27.2.2018 <http://stm.fi/sosiaalipalvelut>

Sosiaali- ja terveysministeriö (n.d.). Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämissuunnitelman (Kaste) toimeenpanoryhmä. Viitattu 28.2.2018. <http://stm.fi/hanke?id=e0e9214f-7900-4c29-8d01-d76be853822e>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2005). Sosiaali- ja terveydenhuollon lakisäänteiset palvelut. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2005:7. Helsinki. Viitattu 3.3.2018. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70009/Es200507.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveysministeriö (n.d.). Sosiaali- ja terveystalot. Viitattu 1.3.2018. <http://stm.fi/sotepalvelut>

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus yksityisistä sosiaalipalveluista 1053/2011. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2011/20111053>

SOS-lapsikylä (n.d.). Ylitse-hanke. Viitattu 28.2.2018. <https://www.sos-lapsikylya.fi/tietoa-meista/tyomme-suomessa/kehittamishankkeet/ylitse/>

Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 26.2.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1999/19990731>

Tanila, T. & Ämmälä, A. (2016). Lastensuojeluasiakkuus omassa lapsuudessa sekä vanhemmuudessa. Kokemuksia lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuudesta asiakkaiden näkökulmasta. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveystalot koulutusohjelma. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 28.2.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016120218820>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2017). Ehkäisevä lastensuojelu. Viitattu 1.3.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkai-seva-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2017). Lapset ja perheet. Viitattu 11.3.2018. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Unicef (n.d.). Lasten oikeuksien sopimus. Viitattu 27.11.2017. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Ytti, E. (2016). *Ylisukupolviset perhevaikeudet ja palvelukokemukset*. Pro gradu. Sosiaalitoimen koulutusohjelma. Helsingin yliopisto. Viitattu 2.3.2018. <http://hdl.handle.net/10138/163844>

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Viitattu 2.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1973/19730036>

Vilhula, A. (2007). Sosiaalinen perimä. Ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa. Helsinki: Suomen mielenterveysseura. Viitattu 28.2.2018. https://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/sosiaalinen_perima.pdf